

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

המדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע וישלח תשפ"ו

אז מתי יתקיים: וְרַב יַעֲבֹד צִעִיר?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מי יַעֲבֹד את מי?

זו השאלה שמתמודדים עמה יעקב ועשיו, החל מפרשת תולדות ועד לפרשת וישלח. גם בניהם מתמודדים עם השאלה לאורך ההיסטוריה של שני העמים. לכאורה, המאבק הוכרע בנבואתו של שם (ע"פ המדרש) כמבואר בתחילת פרשת תולדות: "וַיִּתְּלֶךְ לְדָרֶשׁ אֶת ה': וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנָהּ וְשְׁנֵי לְאָמִים מִמֶּנִּיהֶן יִפְרְדּוּ וְלֹאִם מִלֵּאם יֵאָמֵן וְרַב יַעֲבֹד צִעִיר" (בראשית כה, כב-כג).

כבר הוכחנו בדברינו [לפרשת וישלח תשס"ט](#) כי המאבק לא הוכרע בפרשתנו. אחת ההוכחות לכך שהמאבק לא הסתיים בימי יעקב נמצאת בפרק ל"ו, החותם את פרשת וישלח. פרק זה מונה ומפרט את צאצאי עשיו וגם מכריז: "וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדָוָה לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל" (לו, לא) כלומר, קודם מלכו מלכים באדום ורק מאוחר יותר היה מלך לבני ישראל.

הפרק נסגר ברשימת "אלופי עֵשָׂו לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְמַתָּם בְּשִׁמְתָּם" (לו, מ). חשיבותן של ההכרזה והרשימה באות לידי ביטוי גם בחזרה (חלקית) עליה בספר דברי הימים (א' א מג-נד).

בדברינו לפרשת [בהר בחוקותי תשפ"ג](#) הוכחנו כי רבי שלמה אלקבץ, בהשראת מו"ר רבי יוסף קארו, כתב את 'לכה דודי' כחמש מאות שנים לפני התקופה שאנו מגדירים "כאתחלתא דגאולה", כשיר גאולה מחתרתי.

בדברינו הבאים נעסוק בשירו המופלא של רבי ישראל נג'ארה, רבה של עזה לפני למעלה מארבע מאות שנים, שחיבר גם הוא שיר גאולה מחתרתי, המבוסס על רשימת אלופי עשיו. ואלו מילות השיר עם הסבר קצר:

יַעֲלֶם שְׁבָנִי נֶעֱלַם זְמָנִי

מָתִי שָׁב אֲנִי אֶל מוֹשֵׁב עֵינָם

שני אלופים אדומיים נזכרים בבית זה, הראשון הוא אֶלּוּף יַעֲלֶם (לו, יח) והשני הוא אֶלּוּף עֵינָם (לו, מג). המילה שְׁבָנִי מופיעה גם כ-שָׁב אֲנִי, הראשון מלשון לקחני בשבי, והשני במשמעות של חזרה הביתה לירושלים, כמבואר מיד. עֵינָם כאמור הוא אלוף אדומי, אבל הוא גם רומז לשובו של עם ישראל אל עירו – אל עיר בירתו – ירושלים.

שׁוּר צוּר יִשְׂרָאֵל בְּנֶךְ עֶבֶד אֶל

אֶלּוּף מִגְדִּיאֵל וְאֶלּוּף עֵינָם

השורה הראשונה בבית זה משמעותה הבט צור יִשְׂרָאֵל, בְּנֶךְ – עם ישראל הוא עבדך – עֶבֶד אֶל, עבדו של הקב"ה. אבל אם קוראים את השורה הראשונה יחד עם השורה השניה ברצף, הרי שהמשמעות משתנה לחלוטין. שׁוּר צוּר יִשְׂרָאֵל -הקב"ה הבט, בְּנֶךְ – עם ישראל הוא עֶבֶד – אֶל – (במשמעות של) אֶלּוּף מִגְדִּיאֵל (לו, מג) וְאֶלּוּף עֵינָם, שניהם אלופי עשיו.

רָאָה לְחוּצִים בֵּינֵי לִוְחָצִים

יִהְיוּ נִקְבָּצִים מִהֵר אֶל עֵינָם

פירוש השורה הראשונה הוא כפשוטו, הקב"ה רָאָה, לְחוּצִים – עם ישראל בֵּינֵי לִוְחָצִים – אלופי עשיו. השורה השניה היא תפילה: יִהְיוּ נִקְבָּצִים מִהֵר אֶל עֵינָם אל ירושלים, ולא נלחצים תחת אלוף עֵינָם האדומי.

אֶל צִיּוֹן הוֹשָׁע וּלְשָׁבִי פֹשֵׁעַ

צִדִּיק וְנוֹשָׁע רֹכֵב עַל עֵינָם

גם בית זה הוא תפילה תוך שימוש בקודים, לקב"ה - אֶל צִיּוֹן, הוֹשָׁע את וּלְשָׁבִי פֹשֵׁעַ, שהיו עד כה שבויים בידי הפושעים – אלופי עשיו. מי שיושיע אותם יהיה צִדִּיק וְנוֹשָׁע – רוכב על עיר=חמור= עֵינָם, כמבואר בנבואת זכריה: "גִּילִי מְאֹד בֵּית צִיּוֹן הָרִיעִי בֵּית יְרוּשָׁלַם הִנֵּה מֶלֶכְךָ יָבוֹא לָךְ צִדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עֲנִי וְרוֹכֵב עַל חֲמֹר וְעַל עֵיר בֵּן אֲתָנוֹת" (ט, ט).

בֵּן דָּוִד שָׁלַח אֶל טוֹב וְסִלַּח

אֶל עַם נֶאֱלָח לְהִיטֵל מְזוֹרָם

בית זה יכול להתפרש בשתי משמעויות. הראשונה, פניה לקב"ה שישלח ויחון את עמו שמצבו קשה מאוד - עַם נֶאֱלָח. ויהיה מְזוֹרָם, כלומר ירפאם וישלח להם מזור. השניה תהיה, פניה לקב"ה שישלח ויחון את עמו, ויצילם על ידי שיפגע בַּעַם נֶאֱלָח הוא העם האדומי – בני עשיו, על ידי שישלח להם פגעים ומחלות – מְזוֹרָם (עיינו במילוג המילון העברי החופשי).

מִשֶּׁה אֶז יִשִּׁיר וְאֶרְחִי יִישִׁיר
אֶל דָּל וְעֶשְׂרִי יָסִיד מְזוֹרָם
הַצִּיטוּט מִשֶּׁה אֶז יִישִׁיר, רומז לשירת הים, בה נמצא גם הפסוק אֶז נִבְהָלוּ אֱלֹהֵי אֲדָם (שמות טו, טו), כלומר עם ישראל ייושע, דרכו תהיה ישרה וְאֶרְחִי יִישִׁיר ובני עשיו יבהלו ויפלו. אֶז לעתיד לבא אֶל – הקב"ה שהוא אלהי כל עם ישראל דָּל וְעֶשְׂרִי, יָסִיד מעמו את מְזוֹרָם – מחלותיהם.

כשנהיה ערבים זה לזה ונתאחד באמת (כל העם מאלף ועד תו) נזכה גם לנבואתו של עובדיה:
וְעָלוּ מוֹשָׁעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת הָרָע וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלִיכָה (א, כא),
וגם לזאת של זכריה: וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד (יד, ט).
שני הפסוקים, שחכמים תקנו לומר אחרי אֶז יִישִׁיר,
ואז תתקיים במלואה גם נבואתו של שם: וְרַב יַעֲבֹד צִעִיר.

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיב)

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah
רח' ברוריה 2, ירושלים 91080
WWW.ERETZHEMDAH.ORG טל: 02-5371485 Tel: info@eretzhemdah.org

לְעִי לֹוִי זְשֵׁמַת

הרב משה מרדכי ארנרייך
א' בניסן תשפ"ה

לע"נ הנופלים במערכה להגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל ושלומית אהרונים י"ד בכסלו תשפ"ג / ט' בחשוון תשפ"ו	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	הרב ראובן וחייה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד
הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט' בכסלו / ט"ז אלול	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	צפורה בת יונה דוניייר ע"ה נלב"ע י"ב אדר א'
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	תמר ליכטנשטט כ"ז בחשוון תשס"ז	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה	גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב

חמדת התפלה

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

עשר אעשרנו לך

מי כעמך ישראל, המדקדקים במצוות ומבקשים לברר את החיובים החלים עליהם. מידה מרובה נמדדת להם כאשר הם משקיעים ומקפידים הקפדה יתרה על קיום מצוות צדקה.
לאחרונה זכיתי להישאל שאלות רבות בתחום של מעשר כספים. לכבוד מוצאי שבת פרשת "עשר אעשרנו לך" חשבתי שיועיל לציבור לשתף במספר יסודות בהלכה מעניינת זו.

במדרשי ההלכה מופיעים שני מקורות ביחס למעשר הכספים: את האחד פגשנו בפרשת השבת האחרונה, "כל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך". השני מבוסס על דרשת הפסוק "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" – מדוע התורה נקטה בלשון "כל" תבואת זרעך, כמובן שאם יש חובה לעשר, יש לעשר מהכל? מכאן למדו רבותינו שיש לעשר גם ממה שאינו תבואת הארץ.

התוספות (תענית ט.) מביאים את דרשת הספרי, מלשונה משמע שחובת מעשר כספים היא מן התורה, ולכך נוטה החוות יאיר (סימן רכד). אך בילקוט שמעוני נאמר בדרשה "רמז" לחובת מעשר הכספים ממסחר. המהרי"ל הבין מכך שהחובה היא מדרבנן, ואילו המהר"ם מרוטנברג והב"ח (סימן שלא) הבינו שהוא מנהג בלבד.
כל הללו מניחים שיש לעשר את הכספים, וחולקים בשאלה אם זו חובה מן התורה, מדרבנן, או רק מכוח מנהג.
אך הרמב"ם (בהלכות מתנות עניים פרק ז) מנסח את הדברים בצורה שונה לחלוטין. הוא כותב כך:
כאשר עני מבקש צדקה, מוטל עלינו לפרנס אותו, עד שישוּב לרמת החיים הראויה לו. ראוי לציון שהמשמעות היא שאם בחוויה של האדם חסר לו רכב לנסיעות, רכישת רכב עבורו היא קיום של מצוות צדקה. אך מה קורה אם אינך מסוגל לפרנס אותו ברמת

החיים הראויה לו? ברגע שתתן עשירית מהונך, אתה פטור מלהמשיך לפרנס אותו (הוא ממשיך ואומר שראוי גם לתת יותר, עד חומש).
לפי השיטות הקודמות יש שני דינים נפרדים: יש חובה לתת צדקה. יש חובה אחרת לעשר את הכסף. לפי הרמב"ם מעשר כספים זו נקודת הפטור של חיוב צדקה.
לתבונה זו יש השלכות רבות:

ראשית, לא יחדל אביון מקרב הארץ. יש המון עניים. אין אדם שמסוגל לפרנס את כולם. בעצם החצי הראשון של הרמב"ם הוא תיאורטי בלבד: אף אחד לא יפרנס את כל עניי עירו ובכך יקיים את מצוות צדקה במלואה. אדם יקצה עשירית (או יותר, עד חומש) מכספו, ובכך הוא פטור מלהמשיך לעסוק בפרנסת העניים.
בנוסף, הערנו שגם לקנות לאדם רכב זו מצוות צדקה אם הוא חש חוסר בכך שאין לו רכב. אך דומה שלרובנו קשה לחשוב שיש ילדים עניים ללא פת לחם, ואנו מעסיקים את עצמנו ברכישת טויוטה עבור אותו מסכן. אך מהגדרה זו של הרמב"ם נמצאנו מורוחים משני הצדדים: מצד אחד, אדם יקצה עשירית מכספו לצדקה. יתן לצדקה הנראית לו חשובה ומשמעותית. יבוא עני ויבקש שיקנה עבורו טויוטה, לקיים מה שנאמר "מחסורו אשר יחסר לו". יענה לו הנותן: נכון, אבל בחרתי לתת את זה לצדקה אחרת. מצד שני, הנותן גם אינו נדרש לבדוק מהי הצדקה הקריטית ומשמעותית ביותר. גם לקנות את מה שחסר לאדם אחר זה קיום של מצוות צדקה (גם אם בהתבוננות עמוקה יותר יש צדקות חשובות ומשמעותיות יותר).

יתכן ושורש המחלוקת נעוץ במקור הרעיון של מעשר כספים:
בפרשת "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה" מדובר על מעשר שני, הנאכל על ידי הבעלים בירושלים, ולאחר מכן מעשר עני. ההקשר בפרשה של מתן המעשרות לאחרים הוא הקשר של נתינה לאביונים בדווקא (הלוי שאין לו נחלה, הגר היתום והאלמנה). אם מקור מתן מעשר כספים מבוסס על הפסוקים הללו, הרי שמעשר כספים זו הרחבה של מצוות הצדקה. בפרשה הקודמת נאמר "כל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך". הנושא אינו פרנסת עניים, אלא חובה על יעקב אבינו לקחת עשירית מהונו במסגרת עבודת ה' שלו. כלומר, הנושא אינו "כיצד לפרנס את העניים" אלא "כיצד יעקב אבינו עומד בהתחייבותו להביע את הכרת הטוב ומסירותו לבורא יתברך?". מבט זה מתאים יותר לפוסקים הקודמים שהבאנו, שלא קשרו ישירות את מעשר הכספים למצוות הצדקה.

כמובן שמן הדברים עולות נפקא מינות מעשיות עצומות. לפי הרמב"ם, מעשר הכספים חייב להינתן אך ורק לעניים. אדם אינו פטור ממצוות צדקה עד שייתן עשירית מהונו. אך אם אנו למדים את מעשר הכספים מיעקב אבינו, היעד של מעשר הכספים שונה לחלוטין. יעקב אבינו אומר "כל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך". מי זה "לך"? לכאורה לא לעניים, אלא לקב"ה. כמובן שגם לתת לעניים זה חלק מעבודת ה'. אבל השקעת הכסף בדברים אחרים המחזקים את שם ה' בעולם ללא ספק כלולים בזה. אם מקור הדין הוא יעקב אבינו, לכאורה ניתן ואף ראוי לתת את הכסף לכל דבר המחזק את שם ה' בעולם: ללימוד תורה, לבתי כנסת, לבניית מקוואות, וכו'.

לאור תובנות אלה נצא למסע של מספר שבועות, בהם נבקש לענות על השאלות הבאות:

- למי ראוי, ולמי מותר לתת את מעשר הכספים?
- מאלו הכנסות יש להפריש מעשר כספים?
- אלו הוצאות כלולות במתן מעשר כספים, וכן אלו הוצאות ניתן לנכות כן שהכסף לא יהיה חייב במעשר כספים?

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:			
שמואל בן ברוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה
רות צפורה בת חנה	ישי בן מרים	הילל בן תמר שפרה	טל שאול בן יפה
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	עודד בן חיה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה
שלמה בן שולמית	ר' יצחק בן בריינדל גיטה	מינדה לאה בת ליפשה	חוה ראנלה בת פיילא
	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	משה בן אסתר חיה	רבקה בת שרה בלה
		נבו בן פריבה	

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ד)

Sao Paulo, Brazil

סאו פאולו, ברזיל

סיון התשנ"ו

דחיית מילה שלא בזמנה כדי להמתין לבואם של הסבא והסבתא

שאלה

תינוק שנולד לפני כשבוע ימים וסובל מצהבת שעלתה עד שמונה עשרה (18). המוהלים אמרו לאבא שברגע שתגיע הצהבת ל- 10 אפשר יהיה למולו ללא סכנה.

האבא מחכה לבואם של הוריו בסוף חודש יוני. שואל הוא, כיון שהמילה נדחתה בגלל הצהבת ויתכן שיצטרך לחכות עוד שבעה ימים אחרי כן עד שהילד יבריא, האם מותר לדחות את המילה עוד ימים עד שיגיעו הוריו או מוכרחים למולו מיד כשיבריא?

תשובה

נחלקו פוסקים, מוהלים ורופאים¹, בשאלה אם צריך לחכות ז' ימים מעת שעברה ה"ירקות" (הצהבת), וכל שיטה יש לה על מי לסמוך.

גם כאשר המילה לא תהיה בזמנה, אין להשהותה – משום "זריזין מקדימין למצוות", ואין לדחות מילה אפילו ליום אחד מפני כבוד קרובים, אפילו סבא וסבתא².

¹ בגמרא שבת (קלו ע"א) ובשו"ע יורה דעה (סי' קסב סעיף ב) מובא שחולה ממתנינים לו מעת שנתרפא מחליו שבעת ימים מעת לעת. ויש מחלוקת, אם תינזק הסובל מ"צהבת" מוגדר לעניין זה כחולה אם לאו.
הפוסקים שסוברים, שצריך לחכות ז' ימים, הם בעל ספר "יד קטנה" ושו"ת מהר"ם בר' ברוך (ח"ב סי' קנב). וכן הורו הראשון לציון הרב מרדכי אליהו והרב נחום אליעזר רבינוביץ.
הפוסקים שסוברים, שאין צריך לחכות, הם "חכמת אדם" (כלל קמט סעיף ד), "אבני נזר" (יורה דעה סי' שכ), "ערוך השולחן" (יורה דעה סי' רסג סעיף ב-ג), שו"ת "ציץ אליעזר" (ח"ג סי' פא). ועיין עוד ב"ספר הברית" (סי' רסג בליקוטי הלכות ס"ק ג, ד). ב"נשמת אברהם" (סי' רסג סעיף א בהערות) ובשו"ת "שבט הלוי" (ח"ח סי' קמח סק"ב).
² עיין ב"נודע ביהודה" (מהדורה תניינא סי' קסו), ב"ברכי יוסף" (סי' רסו), ב"ספר הברית" (סי' רסב ס"ק יט). ובספר "אוצר הברית" (פרק ג סי' ה הלכה ג ובהערה י).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת לכרכים ד-ט:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

[ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org](mailto:info@eretzhemdah.org)

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.

לרכישה